

При цьому у жодному із вищевказаних нормативних актів не передбачено право роботодавця вносити зміни у графік відпусток. Більш того, не зрозуміло, яким чином при складанні графіка відпусток відбувається облік особистих інтересів працівника та у який період має надаватися відпустка працівнику, який був прийнятий на роботу після затвердження графіка відпусток [2].

Отже, належне правове регулювання щорічної відпустки не тільки забезпечує реалізацію принципу «права на відпочинок», але й впливає на повноту реалізації принципів «заборона дискримінації», «свобода праці», «відплатність праці», «стабільність трудових відносин». У сучасній правовій державі норми трудового законодавства повинні забезпечувати безумовну реалізацію принципів трудового права.

Література:

1. Кодекс законів про працю : за станом на 15 жовтня 2013 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс] / Офіц. Вид. – К.Пралам. Вид-во, 2013. Режим доступу до ресурсу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

2. Конституція України : за станом на 2 березня 2014 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс] / Офіц. Вид. – К.Пралам. Вид-во, 2014. Режим доступу до ресурсу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

3. Закон України «Про відпустки» : за станом на 9 грудня 2012 р. Верховна Рада України [Електронний ресурс] / Офіц. Вид. – К.Пралам. Вид-во, 2012. Режим доступу до ресурсу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.

Ільченко Д.С.

(наук. кер. – ст. викл. Штепа О.О.)

*студентка V курсу факультету технології та дизайну
Полтавського національного педагогічного
університету ім. В.Г.Короленка*

ПРАВО ОСОБИ НА НЕОБХІДНУ ОБОРОНУ ЗГІДНО ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Частина 3 ст. 27 Конституції України визнає право кожного захищати своє життя та здоров'я, а також життя та здоров'я інших людей від протиправних посягань. Утіленням конституційних положень є ст. 36 Кримінального Кодексу України, згідно з якою кожна особа має право на необхідну оборону від суспільно небезпечного посягання незалежно від можливості уникнути його або можливості звернутися за допомогою до інших осіб чи органів влади.

Згідно з ч. 1 ст. 36 Кримінального Кодексу України не є злочином спричинення шкоди особі, яка посягає, в стані необхідної оборони, тобто при захисті прав та інтересів особи, що захищається, або інших осіб, а та-

кож суспільних інтересів держави від суспільно небезпечного посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони. Дії в стані необхідної оборони, спрямовані на заподіяння шкоди особі, що посягає, можуть виявлятися в заподіянні тілесних ушкоджень, позбавленні волі, спричиненні матеріальних збитків, і навіть – у позбавленні життя.

Право на захист є природним правом кожної людини, незалежно від її професійної, фізичної чи іншої підготовки. Кожен може скористатися правом на необхідну оборону, закон не зобов'язує це право застосовувати [1].

Право на необхідну оборону не може бути необмеженим. Теорією кримінального права визначено, що правомірність необхідної оборони визначається умовами, які звичайно ділять на дві групи:

- ті, що стосуються посягання;
- ті, що стосуються захисту від нього.

До умов, яким має відповідати посягання, від котрого особи можуть захищатися, спричиняючи шкоду особі, що посягає, належать:

- суспільна небезпечність посягання;
- його наявність;
- його реальність.

Суспільно небезпечним є посягання, здатне заподіяти істотну шкоду правоохоронюваним інтересам (особі, суспільству, державі). Найчастіше необхідна оборона здійснюється проти злочинного, тобто кримінально караного діяння (хуліганства, грабежу, згвалтування тощо) [3, с. 315]. Однак, вона можлива й для припинення суспільно небезпечних дій неосудних, а також осіб, які не досягли віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Як необхідну оборону потрібно розуміти дії, спрямовані на заподіяння шкоди тваринам, якщо їх напад скерований волею людини (тварина використовується як знаряддя посягання). Якщо напад тварини стався без упливу людини, то такі випадки слід розглядати за правилами крайньої необхідності.

Не визнається такою, що перебувала в стані необхідної оборони, особа, котра заподіяла шкоду іншій особі, у зв'язку з тим, що остання вчинила дії, що хоча формально й містять ознаки злочину, але не заподіяли та не могли заподіяти істотної шкоди правоохоронюваним інтересам (ч. 2 ст. 11) через малозначність (наприклад, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень підлітку, що зірвав на городі кілька суниць) (п. 10 ППВСУ «Про судову практику в справах про необхідну оборону» від 26 квітня 2002 р. № 1).

Посягання має бути наявне, тобто існувати в межах, які поширюються від безпосередньої загрози посягання та до моменту його переривання захистом або припиненням особою, що посягає.

Суб'єктивне уявлення особи про початок або закінчення посягання має ґрунтуватися на фактичних обставинах конкретного випадку. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1 з цього

приводу дає таке роз'яснення (абз. 2 п. 2): «Слід мати на увазі, що стан необхідної оборони має пріоритети не лише в момент суспільно небезпечного посягання, а й у разі створення реальної загрози заподіяння шкоди. При з'ясуванні наявності такої загрози необхідно враховувати поведінку нападника, зокрема спрямованість умислу, інтенсивність і характер його дій, що дають особі, що захищається, підстави сприймати загрозу як реальну. Перехід використовуваних при нападі зброя або інших предметів від нападника не завжди свідчить про закінчення посягання». Посягання наявне й тоді, коли воно призупинено, та може відновитися в будь-який момент. Але дії особи, що захищається, які заподіяли шкоду тому, хто посягає, не можуть вважатися вчиненими в стані необхідної оборони, якщо шкода заподіяна після того, як посягання було попереджено чи припинено, і в застосуванні заходів захисту явно не було необхідності.

Посягання має бути дійсним, тобто таким, що реально існує, а не в уяві особи, яка захищається. В останньому випадку питання про відповідальність за заподіяну шкоду вирішується за правилами про уявну оборону.

Також існують умови правомірності необхідної оборони стосовно захисту:

- визначене законодавцем коло інтересів, які можна захищати;
- заподіяння шкоди тільки особі, що посягає;
- неперевищення меж необхідної оборони.

Особа згідно з ч. 1 ст. 36 Кримінального Кодексу України, має право захищати свої правомірні інтереси, а також законні інтереси інших осіб, суспільства, держави.

Завдання шкоди при необхідній обороні буде правомірним лише тоді, коли вона завдана тільки тій особі, що посягає.

Згідно з роз'ясненням ППВСУ № 1 від 26. квітня 2002 р. відповідальність за випадкове заподіяння шкоди не причетній до нападу особі настає, залежно від наслідків, у зв'язку із заподіянням шкоди через необережність (абз. 3 п. 3).

Захист повинен перевищувати меж необхідної оборони [2, с. 285]. Перевищенням меж необхідної оборони згідно із законом (ч. 3 ст. 36 Кримінального Кодексу України) вважається заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, що явно не відповідає небезпечності посягання чи обставинам захисту. При цьому законодавець передбачив, що перевищення меж необхідної оборони може бути тільки умисною дією. У зв'язку з цим кримінальна відповідальність за перевищення меж необхідної оборони можлива лише в двох випадках, передбачених нормами Особливої частини Кримінального Кодексу: умисне вбивство (ст. 118 Кримінальний Кодекс України) й умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень (ст. 124 Кримінальний Кодекс України) [6, с. 89].

Якщо при перевищенні меж необхідної оборони чи заходів, необхідних для затримання злочинця, заподіяно тяжке тілесне ушкодження, що спричи-

нило смерть, дії винного за відсутності умислу на позбавлення потерпілого життя належить кваліфікувати за ст. 124 Кримінальний Кодекс України.

Щоб установити наявність або відсутність ознак перевищення меж необхідної оборони, суди мають зважати не лише на відповідність чи невідповідність зброї захисту та нападу, а й на характер небезпеки, що загрожувала особі, яка захищалася, та обставини, що могли вплинути на реальне співвідношення сил, зокрема: місце й час нападу, його раптовість, неготовність до відбиття нападу, кількість нападників і тих, хто захищався, їхні фізичні дані (вік, стать, стан здоров'я) й інші обставини. Якщо суд визнає, що в діях особи є перевищення меж необхідної оборони, у вирокі слід зазначити, в чому ж воно полягає (п. 5 ППВСУ від 26 квітня 2002 р. № 1).

Частина 5 ст. 36 КК України визначає випадки, у яких перевищення меж необхідної оборони можливе, незалежно від того, якої тяжкості шкода заподіяна тому, хто посягає.

Це застосування зброї чи будь-яких засобів або предметів для захисту: від нападу озброєної особи;

групи осіб;

для відвернення протиправного насильницького вторгнення в житло чи інше приміщення [4, с. 628].

Необхідна оборона неможлива проти правомірних дій (наприклад, проти дій працівників міліції чи інших працівників правоохоронних органів або проти того, хто сам діє в стані необхідної оборони).

В цілому ж можна констатувати, що необхідна оборона зумовлює право працівників міліції на застосування вогнепальної зброї, спеціальних засобів, заходів фізичного впливу. Проте законною їх діяльність по застосуванню вогнепальної зброї, спеціальних засобів, заходів фізичного впливу буде лише при дотриманні ними умов і меж такого застосування, викладених у Законі України «Про міліцію».

Література:

1. Савченко А. Поняття необхідної оборони й умови її правомірності / А. Савченко, Кісілюк Е. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.naiu.kiev.ua/books/mnp_kgum_pravo_zag/Files/Lekc/T13/T13_P2.html

2. Кримінальне право України: Загальна частина: Підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; Заред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 2-е вид., перероб. і допов. — К.: Юрінком Інтер, 2005. – 480 с.

3. Конституційне право України: Підручник / за ред. О. Фрицького. – 3-є вид., перероб. і доп. – К.: Генеза, 2006. – 512 с.

4. Хрестоматія з правознавства: Навч. Посіб. / Уклад. Л. О. Лоха, О.Д. Наровлянський. – К.: КНЕУ, 2003. – 736 с.

5. Правознавство: Підручник / В. Ф. Опришко, Ф. П. Шульженко, С. І. Шимон та ін.; За заг. ред. В. Ф. Опришка, Ф. П. Шульженка. – К.: КНЕУ, 2003. – 767 с.

6. Основи правознавства. Навчальний посібник / Л.Д.Коровіна – К.: Фоліо, 2008. – 140 с.